

Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim Araştırmaları (1923-1960)

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Serap KURT KAYSERİLİ

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi AŞ'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kâğıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Bu kitapta yer alan bölümlerin bütün yasal ve akademik sorumluluğu yazar/yazarlarına aittir.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-375-683-3	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim Araştırmaları (1923-1960)	47518
Editör	Baskı ve Cilt
Dr. Öğr. Üyesi Serap KURT KAYSERİLİ ORCID iD: 0000-0003-0557-0136	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	HIS055000
	DOI
	10.37609/akya.3827

Kütüphane Kimlik Kartı

Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim Araştırmaları (1923-1960) / ed. Serap Kurt Kayserili.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
137 s. : tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça ve indeks var.
ISBN 9786253756833

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi AŞ

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Cumhuriyet'in ilanından sonraki yıllar, eğitim alanında köklü dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olarak Türk modernleşme tarihinde önemli bir yer edinmiştir. 1923-1960 yılları arasındaki bu süreçte, eğitim kurumları yalnızca bilgi aktaran yapılar olmaktan çıkmış; toplumsal, kültürel ve siyasal gelişmelerin yönlendiricisi hâline gelmiştir. Bu kitap, söz konusu dönemin farklı boyutlarını akademik titizlikle inceleyen çalışmaların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş; eğitim tarihimizin çok yönlü panoramasını sunmayı amaçlamıştır.

Kitabın ilk bölümünde, Cumhuriyet'in eğitim politikaları çerçevesinde sağır, dilsiz ve körler okullarının gelişimi ele alınmıştır. Osmanlı'dan devralınan sınırlı kurumsal mirasın Cumhuriyet yıllarında modernleşme idealleri doğrultusunda nasıl dönüştüğü, engellilik kavramının sosyal yardımdan kurumsal eğitime evrilişiyile açıklanmıştır. 1927-1966 yılları arasındaki gelişim evreleri incelenmiş, özellikle Demokrat Parti döneminde özel eğitim kurumlarının en hızlı genişleme sürecini yaşadığı ve mezuniyet oranlarının arttığı vurgulanmıştır.

Cumhuriyet'in eğitim tarihi aynı zamanda küresel gelişmelerden de bağımsız değildir. Kitapta yer alan bir başka araştırma, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de eğitim politikalarını incelemektedir. Savaşın yarattığı ekonomik ve toplumsal zorluklara rağmen eğitimde modernleşme çabasının sürdüğü, Halkevlerinin kültürel işlevi ve Köy Enstitülerinin kırsal kalkınmadaki rolü ön plana çıkarılmıştır. Öğrenci ve okul sayılarındaki artış, Cumhuriyet'in geleceğe dönük vizyonunu savaş ortamında bile koruduğunu kanıtlamaktadır.

Üçüncü bölümde, Halkevlerinin kuruluş süreci ve bu kurumların şekillenmesinde Sokol teşkilatının etkisi ele alınmıştır. Çekoslovakya kökenli Sokol örgütlenmesinin beden terbiyesi, halk eğitimi ve toplumsal dayanışma anlayışının Türkiye'de Halkevleri modeline yansımaları gösterilmiş; Atatürk'ün bu kuruma

olan ilgisi ve Selim Sırrı Tarcan'ın katkıları özel bir önemle değerlendirilmiştir. Böylece, Halkevlerinin yalnızca kültürel değil aynı zamanda toplumsal modernleşmeyi hızlandırıcı rolü ortaya konmuştur.

Dördüncü bölümünde, okullarda kıyafet birliği meselesini ele alınmakta ve 1923-1950 arasında öğrenci ve öğretmen kıyafetlerinin modernleşme politikalarıyla ilişkisini tartışılmaktadır. Ekonomik zorluklara rağmen Cumhuriyet hükümetleri, kıyafet reformunu eğitim kurumlarında uygulamaya çalışmış; öğrenciler için renkli üniformalar ve okul amblemleriyle bütünlük sağlanmış, öğretmenler için ise sade ve modern kıyafet düzenlemeleri yapılmıştır.

Beşinci bölümde, Cumhuriyet'in kültürel inşa süreci çerçevesinde lise edebiyat ders kitaplarındaki halk edebiyatı örnekleri değerlendirilmiştir. 1923-1938 arasında hazırlanan ders kitaplarının milli kimlik oluşturma çabasındaki rolü incelenmiş, halk edebiyatı ürünleri üzerinden öğrencilere milli bir duygu ve düşünce kazandırılmaya çalışıldığı ortaya konulmuştur. Bu inceleme, Cumhuriyet'in erken yıllarındaki eğitim politikalarının kültürle nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir.

Altıncı bölümde, II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e ders kitaplarının siyasi yansımaları üzerinde durulmaktadır. Ders kitaplarının devlet politikalarını meşrulaştırıcı ve yeni nesillere aktarıcı işlevi vurgulanmış; Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişte ders kitaplarının nasıl bir ideolojik araç olarak kullanıldığı ortaya konulmuştur. Değerlendirilen bu çalışma, eğitim tarihini yalnızca pedagojik değil, siyasal bir perspektifle ele almanın da önemini göstermektedir.

Eserin yedinci bölümü, 1935-1960 yılları arasında sivil okullarda açılan model uçak kurslarına odaklanmaktadır. Türkkuşu Genel Müdürlüğü'nün öncülüğünde açılan bu kurslar, genç nesillerde havacılık sevgisini artırmış ve Türkiye'nin uluslararası yarışmalarda temsil edilmesine zemin hazırlamıştır. Eğitimle teknoloji arasındaki bu etkileşim, dönemin modernleşme hedeflerinin eğitim aracılığıyla nasıl somutlaştırıldığını göstermektedir.

Sekizinci ve son bölümde ise, Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının önemli bir şahsiyeti olan Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Maarif Vekilliği ve Türk Ocakları Başkanlığı ele alınmıştır. Onun hitabet gücü, milliyetçi kimliği ve eğitime olan katkıları hem Millî Mücadele döneminde hem de Cumhuriyet'in inşa sürecinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Maarif Kongresi'nin düzenlenmesinden Romanya'daki Gagavuz Türkleriyle ilişkilerine kadar geniş bir yelpazede eğitim ve kültür faaliyetleri yürütmüş; kimi zaman Atatürk'le bile fikir ayrılıklarına düşerek bağımsız bir düşünce çizgisi izlemiştir.

Önsöz

Bu eser, yukarıda özetlenen çalışmalar aracılığıyla Cumhuriyet döneminde eğitimin çok boyutlu gelişimini yansıtmaktadır. Kurumsal, kültürel, toplumsal ve ideolojik açılardan ele alınan eğitim tarihimiz, yalnızca geçmişi anlamak için değil, günümüzün eğitim politikalarını değerlendirmek açısından da önemli dersler barındırmaktadır.

Emeği geçen tüm yazarlarımıza ve bu kitabın hazırlanma sürecine katkı sunan yayınevi ekibine teşekkür ederim. Bu kitabın, eğitim tarihi ve Cumhuriyet dönemi araştırmalarına ilgi duyan akademisyenlere, öğrencilere ve araştırmacılara ilham kaynağı olmasını temenni ediyorum.

Saygılarımla,

Dr. Öğr. Üyesi Serap KURT KAYSERİLİ

Ağrı-2025

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Cumhuriyet'in Eğitim Politikaları Çerçevesinde Sağır, Dilsiz ve Körler Okullarının Gelişimi..... 1 <i>Serap KURT KAYSERİLİ</i>
Bölüm 2	İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Eğitim (1939-1945) 13 <i>Harun AYDIN</i>
Bölüm 3	Sokol Teşkilatının Etkisiyle Şekillenen Halkevleri: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitimde Bir Model Arayışı..... 33 <i>Muhsin Ertürk BUDAK</i>
Bölüm 4	Erken Cumhuriyet Döneminde Millî Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Okullarda Kıyafet Birliği (1923-1950)..... 57 <i>Fatma EMEK</i>
Bölüm 5	Cumhuriyetin İlk Yıllarında Okutulan Lise Edebiyat Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Örnekleri (1923-1938)..... 71 <i>Melis BİRGÜN KAYATÜRK</i>
Bölüm 6	II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Dönemin Siyasi Yaklaşımlarının Bir Yansıması Olarak Ders Kitapları 89 <i>Serap YASUBUĞA</i>
Bölüm 7	Türkiye'de Sivil Okullardaki Öğrencilere Yönelik Açılan Model Uçak Kursları (1935-1960) 99 <i>Cevriye YILDIRIM</i>
Bölüm 8	Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Türk Ocakları Başkanlığı ve Maarif Vekilliği 115 <i>Kenan DEMİREL</i>

YAZARLAR

Dr. Öğr. Üyesi Harun AYDIN

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Öğr. Gör. Dr. Muhsin Ertürk BUDAK

Kafkas Üniversitesi, Kağızman Meslek Yüksekokulu

Dr. Öğr. Üyesi Kenan DEMİREL

Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Dr. Fatma EMEK

Tarihçi-Araştırmacı

Dr. Melis BİRGÜN KAYATÜRK

Serbest Araştırmacı

Dr. Öğr. Üyesi Serap KURT KAYSERİLİ

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Dr. Serap YASUBUĞA

Serbest Araştırmacı

Dr. Cevriye YILDIRIM

Tarihçi-Araştırmacı